

Rus Kültür Evi Müdürü, Tarihçi
Doç. Dr. Aleksandr Sotniçenko

"Atatürk modeli: Gelişen dünya için bağımsızlık ve kalkınmada örnek başarı"

1 Şubat 1977 doğumlu. 1998 yılında Sankt Petersburg Devlet Üniversitesi Doğu Fakültesini bitirip 2002 yılında "1839-1908 Osmanlı İmparatorluğunun Jeopolitik Alanının Gelişimi" adlı doktora tezini savunmuştur. 2000-2017 yılı arasında Sankt Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesinde öğretim üyeliği yapmıştır. Türk tarihi, Rusya-Türkiye ilişkileri, Ortadoğu siyaseti ile ilgili bir çok makale yayımlamıştır. 2017-2021 arasında Rusya Federasyonu Ankara Büyükelçiliği'nde Müsteşar olarak çalışmıştır. 2021 yılından itibaren Rusya Kültür ve Bilim Merkezi (Rus Evi Ankara) başkan görevindedir.

"Atatürk'ün yaşamı boyunca yaptığı açıklamalara ve verdiği demeçlere baktığımız takdirde, bazı tezlerinin Rus-Türk ilişkilerinin gelişimi bakımından müspet ve menfi etkilere neden olduğunu söyleyebiliriz. Ama asla unutulmaması gereken çok mühim bir detay var: Taksim Meydanı'ndaki Cumhuriyet Anıtı'nda, Atatürk'ün hemen yanında, Sovyet Rusya'nın Türkiye'deki ilk büyükelçisi Semyon Aralov'un yer aldığını görüyoruz. Bakınız bu anıt, bizzat Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile dikilmiştir. Bu nedenle, Atatürk'ün Rusya ile tesis edilen yakın dostluğu ve kardeşliği unutmaması için Türk halkına bir vasiyet bıraktığını ifade edebiliriz. Gelişmekte olan ülkeler bakımından da Atatürk, 20. yüzyılın ilk yarısı itibarıyla bir tarım ülkesi olan Türkiye'yi ekonomik bakımdan kalkındıran endüstriyel dönüşümün temellerini atmış örnek bir liderdir. Kendisinin bu icraatlarının etkileri 21. yüzyılın küresel siyasi süreçlerinde de güçlü bir biçimde hissedilmektedir."

**Rus Evi Ankara Müdürü tarihçi Doç. Dr. Aleksandr Sotniçenko,
Işıkğün Akfırat'ın sorularını yanıtladı.**

Atatürk'ün önderliğinde başarılan Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimi dünya tarihinde nasıl bir etki yarattı?

Aleksandr Sotniçenko: Mustafa Kemal Atatürk'ün güçlü kişiliği, üstün liderlik vasıfları ve dünya tarihinde bıraktığı silinmez iz asla ve kat'i surette unutulamaz. Kendisi bir lider olarak inanılmazı başarmış, dünyada neredeyse hiç kimsenin Türklerin istikbaline inanmadığı bir dönemde güçlü bir ulus devlet yaratmıştır. Öyle ki, Atatürk'ün kurduğu bu devlet, Batı emperyalizmine karşı gelecekte mücadele edecek tüm mazlum devletlere ve halklara da örnek olmuştur. Buna ek olarak, Mustafa Kemal Paşa, en ufak bir şüpheye dahi yer bırakmadan üstün bir muvaffakiyetle yönettiği ülkesi için muazzam hedefler tayin etmiş ve muasır medeniyet misyonunu ulusal bir dava olarak ortaya koymuştur. Bakınız, 20. yüzyıl boyunca Doğu ve

Latin Amerika ülkelerinde işbaşına gelen birçok lider O'nun yolunu izlemeye, O'nu taklit etmeye çalışmış, lakin uygulamada hiçbiri Atatürk'ün başarılarının yanına bile yaklaşamamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Türk halkının işgalci güçlere karşı yürüttüğü Kurtuluş Savaşı, Batılı devletlerin tarihten silmeye çalıştığı Türk Milletinin muazzam zaferi ile sonuçlanmıştır. Bu öyle büyük bir zaferdir ki, tarihte eşi benzerine çok az rastlanır...

Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk stratejik dehasını göstermiş ve Türkiye'nin geleneksel düşmanı olarak kabul edilen Rusya ile işbirliği için girişimde bulunmuştur. O dönem siyasi bakımdan tamamen yenilenen kadrolar tarafından yönetilen Sovyet Rusya da işgalci Batılı devletlerin kendinden kat be kat üstün güçlerini mağlup etme azmini ve kararlılığını gösteren ve büyük bir potansiyele sahip olan Türkiye'ye yardım sağlamıştır.

Taksim Cumhuriyet Anıtı, 1936. Taksim Meydanı'ndaki Cumhuriyet Anıtı'nda, Atatürk'ün hemen yanında, Sovyet Rusya'nın Türkiye'deki ilk büyükelçisi Semyon Aralov'un yer aldığını görüyoruz. Bu anıt, bizzat Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile inşa edilmiştir (Eski İstanbul Fotoğrafları Arşivi, 2023).

Türkiye ile Rusya: Tarihten Gelen İşbirliği Modeli

Özellikle 1930'larda Türkiye'nin kalkınma alanında Sovyetlerle çok sıkı bir işbirliğiyle önemli başarılarla imza attığını görüyoruz. Bu işbirliği modelinden bugün için çıkarılacak programatik dersler var mıdır?

Aleksandr Sotniçenko: Evet, gerçekten de bilhassa Atatürk döneminde Sovyet Rusya ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki işbirliği çok üst düzeydeydi. Söz konusu zaman zarfında iki dost ve komşu ülke, karşılıklı yarar temelinde müşterek projeleri hayata geçirmek için sürekli bir çaba içerisinde olmuştur. Dolayısıyla çok büyük yatırımlar yapılmıştır. Yeri gelmişken, çok önemli bir detaya

da değinmek gerektiği kanaatindeyim: Sovyet Rusya, bağımsızlığını kazanmış Türkiye'ye yardım ederken, hiçbir zaman kendisine bağımlı hale getirmeye çalışmamış, daha sonra bazı Batılı ülkelerin yaptığı gibi, Türkiye'nin beşeri ve tabii kaynaklarını sömürmeye yeltenmemiştir. Rusya'nın hali hazırda Türkiye'de yürüttüğü projeler de aynı ilkesel temelde realize edilmektedir. Dolayısıyla, söz konusu modelin ortak çalışmalarımız için geleneksel bir yaklaşım haline geldiğini söyleyebiliriz. Bizler için esas olan, sahip olduğumuz teknolojiyi ve bilgiyi dost ve kardeş Türk halkı ile paylaşmaktır. Bu yıl 350 Türk öğrenciyi burslu olarak Rusya'da okumaya davet etmemizin sebebi de tam olarak budur. Biz de buna karşılık olarak, Rusya'da faaliyetlerini yürüten Türk ortaklarımızdan pek çok yeni şey öğreniyoruz.

Geçmişten bugüne Atatürk, Türk-Rus dostluğu ve gelişen dünya ülkeleri için ne ifade ediyor?

Aleksandr Sotniçenko: Atatürk'ün yaşamı boyunca yaptığı açıklamalara ve verdiği demeçlere baktığımız takdirde, bazı tezlerinin Rus-Türk ilişkilerinin gelişimi bakımından müspet ve menfi etkilere neden olduğunu söyleyebiliriz. Ama asla unutulmaması gereken çok mühim bir detay var: Taksim Meydanı'ndaki Cumhuriyet Anıtı'nda, Atatürk'ün hemen yanında, Sovyet Rusya'nın Türkiye'deki ilk büyükelçisi Semyon Aralov'un yer aldığını görüyoruz. Bakınız bu anıt, bizzat Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile dikilmiştir. Bu nedenle, Atatürk'ün Rusya ile tesis edilen yakın dostluğu ve kardeşliği unutmaması için Türk halkına bir vasiyet bıraktığını ifade edebiliriz. Gelişmekte olan ülkeler bakımından da Atatürk, 20. yüzyılın ilk yarısı itibarıyla bir tarım ülkesi olan Türkiye'yi ekonomik bakımdan kalkandıran endüstriyel dönüşümün temellerini atmış örnek bir liderdir. Kendisinin bu icraatlarının etkileri 21. yüzyılın küresel siyasi süreçlerinde de güçlü bir biçimde hissedilmektedir.

Çok Kutuplu Dünyada Atatürk'ün Dış Politikası

Atatürk'ün çok kutuplu dünyanın inşası açısından önemini nasıl değerlendirirsiniz?

Aleksandr Sotniçenko: Öncelikle çok kutuplu bir dünya düzeninin, tek kutuplu

veya çift kutuplu bir dünya düzenine nazaran daha istikrarsız bir sistem olduğuna dikkat etmek gereklidir. Ancak bununla birlikte, çok kutupluluk, dünya sistemler yaklaşımının ünlü teorisyeni Immanuel Wallerstein'in ortaya koyduğu terminolojide *yarı çevre devletler* olarak adlandırılan ülkeler için çok daha fazla yarar sağlamaktadır. Bahsi geçen ülkeler arasında Rusya ve Türkiye de bulunmaktadır. Çok kutuplu bir dünya düzeninde bu ülkeler, birkaç hegemonun görüşünden bağımsız olarak kiminle işbirliği yapacaklarını kendi özgür iradeleri kendileri seçebilirler. Evet, bu çok zor... Evet, ciddi bir zihin çabası, siyasi efor ve diplomatik beceri gerektirir ama ancak ve ancak bu şekilde insanlık ilerleyebilir. Şimdi isterseniz Mustafa Kemal Atatürk'ün yönetimindeki Türkiye'yi ele alalım: Atatürk'ün bizzat sevk ve idare ettiği Türkiye, 20. yüzyılın ilk yarısında hâkim olan uluslararası sisteme dâhil olmakla beraber, tüm oyunu kendi kurallarıyla oynamıştır. Evet, Türkiye'nin çok zorlu bir yolu vardı. Ancak buna rağmen herhangi bir dış güce boyun eğmemiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın o dönem için belirlediği hedeflere ulaşmıştır.

Becerikli ve bağımsız bir dış politika yürüten Türkiye, Sovyet Rusya gibi yeni müttefikler kazanmanın yanı sıra, eski düşmanları olan İngiltere ve Fransa ile uzlaşmayı da başardı. İşte bu etkileşim, ülkenin daha sonraki yıllarda kaydettiği ekonomik kalkınma için itici bir güç haline gelmiştir. Türkiye'nin şu anda benimsediği ve tatbik ettiği çok vektörlü dış siyasetinin temelini bizzat Atatürk atmıştır.

Rus Evi'nde Atatürk sergisi

Sizin Rus Evi Ankara olarak Atatürk'le ilgili etkinlikleriniz oldu mu? Hangi amaçla yaptınız?

Aleksandr Sotniçenko: Elbette! Atatürk ile ilgili olarak farklı etkinlikler düzenledik ve düzenlemeye de devam ediyoruz. Örneğin Ahmet Şahin arkadaşımızın her yıl 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda, Ankara Portakal Çiçeği Sanat Galerisi'nde düzenlediği büyük sergiye bizim davetimizle Rusya'dan gelen sanatçılarıştirak ediyor. Ayrıca dünyaca ünlü Rus ressam Konstantin Miroşnik de Mustafa Kemal Paşa'nın harika portrelerini yaptı. Söz konusu eserler şu anda Rus Evimizde sergilenmektedir. Bu yıl biliyorsunuz Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılını idrak ediyoruz. 100. yıla özel olarak Semyon Aralov'un Türkiye-Rusya dostluğuna ve Atatürk'e dair hatıralarından derlediğimiz harika bir ajanda tasarlayıp bastırdık. Bu ajandada 1922 yılında, yani Aralov'un Türkiye'deki görevi esnasında ona eşlik eden ünlü Rus ressam Yevgeni Lanser'e'nin eskizleri de yer alıyor. Aralarında Atatürk'ün çok sıra dışı bir portresi de var. Geçtiğimiz günlerde Rus Evi çalışanları Instagram için harika bir video dosyası hazırladılar. Gençlere hitaben Türkçe olarak hazırlanan içerikte Atatürk'ün ebedi istirahatgahı olan Anıtkabir Müze Kompleksi'ndeki hemen hemen tüm tabloların ve grafik eserlerin Rusya'dan gelen sanatçılar tarafından yapıldığını anlatılıyor. Bu paylaşımımız gerçekten çok beğenildi ve çok izlendi.

Son olarak, okuyucularımıza kısaca kendinizi ve Rus Evini tanıtabilir misiniz?

Aleksandr Sotniçenko: Tarih bilimleri doktoruyum ve St. Petersburg Devlet Üniversitesi'nde doçentim. Uzun yıllar boyunca mensubu bulunduğum St. Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi'nde Doğu Bilimleri ve Uluslararası İlişkiler gibi alanlarda çeşitli dersler verdim. Fakat beş yıl önce teori temelli çalışmalarımı sınırlandırmak suretiyle pratik uygulama sahasına geçiş yaptım ve Rusya Federasyonu'nun Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nde çalışmaya başladım. Son iki buçuk yıldır Rus Evi Ankara olarak da bilinen Rusya Kültür ve Bilim Merkezi'nin başkanlık görevini yürütmekteyim.

Kurumsal faaliyetlerimiz pek çok yönden Yunus Emre Enstitüsü'nün faaliyetleri ile benzerlik göstermektedir. Ortak tarihi ve kültürel geçmişe sahip iki büyük ülke arasında bilhassa insani alanda güçlü ilişkiler tesis etmeye gayret ediyoruz. Bunun için de Rus sanatçıların eserlerinden sergiler düzenliyor, Rus filmlerinin gösterildiği sinema günleri organize ediyor, başarılı Türk öğrencileri ülkemizin en iyi üniversitelerine burslu olarak gönderiyor ve Türkiye'de ikamet eden yurttaşlarımıza destek oluyoruz. Bizim işimiz siyasetle ilgili değil; tamamen kültür-sanat odaklı. Yani, kişiler arası beşeri ilişkilere yoğunlaşıyoruz. Zira iki halk arasında güçlü bir karşılıklı anlayış ve dayanışma köprüsünün hem sıradan vatandaşlar hem de devlet büyükleri nezdinde oluşturulacak doğrudan açık iletişim kanalları sayesinde kurulabileceği kanaatindeyiz. 🌸

Kaynakça

Eski İstanbul Fotoğrafları Arşivi. (2023, 8 Ağustos). Erişim adresi: <http://www.eskiistanbul.net/882/taksim-cumhuriyet-aniti-1936#lg=0&slide=0>